

Dr. Maja Lukanc
Študent naj bo! Študijske izmenjave med Poljsko in Jugoslavijo, 1956–1965

Bežen pogled na poljsko in jugoslovansko časopisje s konca leta 1956 pokaže, da se je v tem času obseg transnacionalnih izmenjav med državama močno povečal. Temu so botrovali dogodki poljskega oktobra, ki so Poljski omogočili, da okrepi svojo suverenost in zastavi gradnjo socializma v skladu z lastnimi družbenopolitičnimi potrebami. Med Poljaki se je močno povečal interes za Jugoslavijo, ki je lastno pot v socializem zasledovala že od leta 1948, medtem ko so Jugoslovani z zanimanjem spremljali, kakšno prihodnost si bo izborila Poljska in v kolikšni meri bo sledila jugoslovanskemu zgledu. Ena od najštevilčnejših skupin, ki so med Poljsko in Jugoslavijo potovale v poznih petdesetih in zgodnjih šestdesetih letih, so bili študenti. Mladi iz obeh držav so v okviru študentskih izmenjav opravljali redni študij in prakso ter se udeleževali izobraževalnih ekskurzij in turističnih potovanj. Stiki med Poljaki in Jugoslovani v njihovih formativnih letih so pomembno prispevali k medsebojnemu spoznavanju ter prenosu znanja in izkušenj, do določene mere pa so tudi spodbujali širjenje socialističnih vrednot v okviru družbenopolitičnih sistemov, ki so mladim zagotavljali široke študijske možnosti.

Maria Woron in Anna Kisielewska, študentki južnoslovanskih jezikov iz Krakova na študijski izmenjavi na Univerzi v Novem Sadu
 Index, 19. 2. 1962, str. 5

Daljše študijske izmenjave med Poljsko in Jugoslavijo so potekale na podlagi sporazuma o kulturnem sodelovanju. Obe državi sta v povprečju letno podelili od štiri do pet štipendij, ki so trajale deset mesecev, kar je bilo primerljivo z obsegom študijskih izmenjav, ki jih je Jugoslavija imela z drugimi vzhodnoevropskimi državami. Večina teh štipendij ni bila namenjena dodiplomskemu študiju, temveč specializacijam, ki so najpogosteje potekale v okviru doktorskega študija.

Mladi, ki so odhajali na študij na Poljsko ali v Jugoslavijo, so prihajali iz različnih disciplin. Najbolj zastopane so bile družboslovne in humanistične vede, kot so jezikoslovje, sociologija, in pravo, pogoste pa so bile tudi naravoslovne in tehnične smeri, kot so rudarstvo, tekstilstvo in agronomija. Prijavni obrazci kažejo, da so bile motivacije za specializacije predvsem pragmatične narave, osredotočene na širjenje znanja in vzpostavlanje novih stikov, medtem ko so bili politični ali ideološki motivi redki.

Mnogo več poljskih in jugoslovanskih študentov je sodelovalo v krajših izmenjavah pod okriljem študentskih organizacij in univerz. Te so najpogosteje vključevale izlete izobraževalno-turističnega značaja, ki so trajali od enega do dveh tednov. Po oktobru 1956 je zanimanje za tovrstne študentske obiske doživelo izjemen razcvet. Poljska študentska organizacija je za leto 1957 predlagala izmenjavo okoli 1000 študentov, kar je bilo primerljivo z obsegom poljsko-sovjetskih študentskih izmenjav v tistem obdobju. Srečanja med poljskimi in jugoslovanskimi študenti v letu 1957 so bila posledično zelo kaotična – na Univerzi v Varšavi so se denimo hkrati znašle na obisku delegacije iz Beograda, Ljubljane in Novega Sada.

Študentske organizacije so prihodnje izmenjave zato zastavile bolj usklajeno in kontrolirano. V naslednjem desetletju se je na medsebojne obiske letno odpravilo po nekaj sto poljskih in jugoslovanskih študentov. Večina se je udeleževala turističnih izletov, ki so jih organizirale študentske organizacije in študentske potovalne agencije, po nekaj deset na leto pa jih je sodelovalo tudi v bilateralnih izmenjavah, ki so bile vzpostavljene v okviru posameznih univerz (Univerzi v Mariboru in Katovicah kot eden od primerov).

Druga, prav tako množična oblika krajših izmenjav so bile študentske prakse. Potekale so pod okriljem mednarodnih študentskih zvez, za lokalno logistiko pa so bile zadolžene poljske in jugoslovanske študentske organizacije. Večina teh praks je bila tehnične narave, potekale so v različnih tovarnah, podjetjih in drugih ustanovah ter trajale od enega do štirih mesecev. Na področju študentskih praks je bila Poljska za Jugoslavijo pomembna partnerica – kot je razvidno iz tabele, jo je po številu izmenjanih praktikantov presegala le Zvezna Republika Nemčija.

	Jugoslovanske prakse na Poljskem	Jugoslovanske prakse drugje		Poljske prakse v Jugoslaviji	Druge prakse v Jugoslaviji	
		ZRN	VB ali FR		ZRN	VB ali FR
1958	167	291	47 (VB)			
1959	153	284	36 (VB)			
1960	212	331	46 (FR)			
1961	210	320	50 (VB)	117	114	
1962	144	159	30 (VB)	125	106	
1963						
1964				199	205	49 (FR)
1965				182	194	40 (VB)

Arhiv Jugoslavije, 145. Savez studenata Jugoslavije, 34–95, str. 67, 194, 236.

Razloge za velik obseg poljsko-jugoslovanskih študentskih praks je težko identificirati. Visoke številke so do določene mere gotovo odražale ideološke interese vodstev obeh držav, ki sta si prizadevali za čim večjo izmenjavo znanja in izkušenj v okviru socialističnega sveta. Poljska in Jugoslavija sta bili namreč poleg Češkoslovaške v poznih petdesetih in zgodnjih šestdesetih letih edini socialistični državi, vključeni v mednarodne študentske zveze, ki so omogočale medsebojno izmenjavo mladih praktikantov.

Poljski študenti v Ljubljani pred grobnico herojev
 Tribuna, 23. 10. 1956, str. 1

Pomembno vlogo pri obsegu študentskih praks so igrale tudi osebne motivacije udeležencev. Za večino študentov je bila izbira destinacije za opravljanje prakse verjetno predvsem stvar priložnosti in praktičnosti, a določene motivacije bi lahko bile tudi družbenopolitične narave, na kar opozarja anketa, ki so jo med poljskimi študenti izvedli leta 1958. Pri vprašanju, v kateri državi bi najraje živeli glede na družbeni sistem, so Jugoslavijo postavili na prvo mesto, sledili sta ji Poljska in Švedska. Nekateri poljski študenti so prakso torej najverjetneje dojemali kot priložnost, da za nekaj mesecev okusijo življenje v jugoslovanskem socialističnem eksperimentu.

Jugoslovanski študenti pa so bili po drugi strani fascinirani nad poljsko kulturo, študentskimi klubi, v okviru katerih so delovala številna eksperimentalna gledališča in kabareti, ter poljsko zgodovino, polno tradicije bojev za svobodo. Na to kaže zapis Tonija Tršarja, ki je postal znan slovenski novinar in filmski publicist. Ta je ob odhodu na Poljsko leta 1958 svoja pričakovanja izrazil z naslednjimi besedami:

»Poljski oktober, dogodki okoli njega in odmev, ki ga je imel v svetu – heroizem varšavskih upornikov 1944. leta – 63 strašnih dni, polnih groze in muk v labirintu varšavskih kanalov – 63 dni boja brez iskric upanja na rešitev – skoro do tal porušena Varšava in Visla ... Visla – simbol svobode. Vse to mi je približalo Poljake že doma, čimbolj pa sem se bližal Varšavi, več je bilo misli. Le kaj bom videl sedaj?«

– Toni Tršar, »Dežela kontrastov«, Tribuna, št. 11–12, 1958, str. 13.

Poljsko-jugoslovanske študentske izmenjave v petdesetih in šestdesetih letih so se izkazale kot trden most med državama ne glede na politične in ideološke pretrese tistega časa. Po vnovični ohladitvi odnosov med Jugoslavijo in vzhodnim blokom leta 1958 se njihovo število namreč ni zmanjšalo, temveč je zlagoma raslo še naprej. Tako so pomembno prispevale k neprekinjenemu pretoku znanja, idej in praks med Poljsko in Jugoslavijo ter pripomogle k vzpostavitvi trajnejših prijateljskih vezi med narodi obeh držav.

Živahno je bilo tudi sodelovanje med poljskim in jugoslovanskim študentskim tiskom. Na sliki uredniki časopisa Student Univerze v Beogradu na obisku pri uredništvu revije Uwaga v Gdańsku
 Uwaga, 25. 1. 1958, str. 1